

Med forbehold om rettinger
under fremføringen.

Statsminister Per Bortens foredrag i Den Norske
Ingeniørforening, Oslo avdeling, 13. nov. 1968.

Bedømt utenfra, fremstår Norge som et rikt land - rikt i den forstand at vi har arbeid til nesten alle, og at den jevne arbeidstaker har en relativt høy inntekt. Likevel tror jeg at det skurrer i manges ører når vårt land fremstilles som et såkalt overflodssamfunn. Kommer man forholdene litt nærmere inn på livet, vil man oppdage at det er mange som ikke har så mye å rutte med ut over det nødvendigste til livets opphold. Inntektsmulighetene er forskjellige i de ulike yrker og næringer, og de varierer fra distrikt til distrikt. Ved å fremskaffe et større felles produkt til deling, vil vi lettere kunne trekke alle distrikter, grupper og individer med i velstandsutviklingen.

-2-

En jevn og sterk økonomisk vekst er etter hvert blitt ansett nesten som en selvfølge. Mens ledende økonomer i 50-årene advarte oss mot myten om at produksjonen kunne vokse med 3 % pr. år i lengre tid, har vi opplevet vekst-rater på 4 % og mer gjennom flere år. Hvis ikke noe uforutsett inntreffer, synes de økonomiske profeter å være enige om at en slik vekstøkonomi også er mulig i framtiden. I de prognoser og programmer som foreligger for vårt land regnes det med en framtidig vekst på 3,5 - 4 % pr. år, noe som betyr at grunnlaget for vår levestandard vil kunne fordobles på ca. 20 år. Ettersom folketallet i vårt land ikke viser noen sterk øking, innebærer en slik vekstprognose at produksjonen pr. innbygger må øke omtrent tilsvarende i samme tidsrom. Siden man ikke i alle næringer har de samme muligheter for å øke produktiviteten, betyr det at produksjon og inntekter

på enkelte områder må mer enn fordobles, om en slik prognose skal slå til.

Hvorvidt det vil være mulig å opprettholde en så sterk økonomisk vekst avhenger dels av de alminnelige økonomiske forhold i verden, dels av produktiviteten i vårt eget produksjonsliv. De internasjonale konjunkturer har vi liten eller ingen innflytelse på. Men når det gjelder utnyttelsen av de muligheter konjunkturerne ute skaper, er det opp til oss selv. Det er et spørsmål om kunnskap, initiativ og dyktighet, i videste forstand om konkurransevne.

Den velstand vi har oppnådd beror i høy grad på et sterkt økonomisk samkvem med andre land. Norge har en større utenrikshandel i forhold til sin produksjon enn de fleste andre industriland i verden. Derfor er det særlig viktig for oss å kunne bevare og styrke vår konkurransevne. Med en sterk økonomi og tilsvarende økonomisk handlefrihet - er

det også lettere å løse de interne fordelingsproblemer på en sosialt høyverdig måte.

Det gis ikke noe entydig mål for konkurransevnen. En av de bestemmende faktorer - og som er målbar - er utviklingen i lønnskostnadene pr. produsert enhet. Her har vi hatt en utvikling i den senere tid som ikke er så gunstig som vi kunne ønske. Tall som er fremlagt viser at de samlede lønnskostnader pr. produsert enhet steg klart raskere fra 1966 til 1967, enn tidligere i 60-årene. Kostnadsøkningen i de land vi særlig konkurrerer med på vårt eget, og på andre markeder - var derimot mindre enn vanlig. Dette tyder på at det i 1967 fant sted en svekkelse av vår konkurransevne overfor utlandet.

Det var to årsaker til den sterkere stigning i lønns-

kostnadene pr. enhet i Norge i 1967. For det første var produksjonsøkingen regnet pr. lønnstaker svakere enn i de foregående år. For det andre økte lønnsutgiftene raskere. Det siste hadde for en vesentlig del sammenheng med etableringen av folketrygden. Det var heller ikke å vente at vi skulle kunne gjennomføre et så stort sosialt løft uten at det måtte få kostnadmessige utslag og konsekvenser for den velstandsforbedring vi kunne bevilge oss på andre måter, f.eks. gjennom øking i utbetalte lønninger. Det samme gjelder forkortelsen av arbeidstiden som vi nylig har gjennomført.

Utviklingen av konkurranseevnen i den nærmeste tid vil bero på virkningene av forkortelsen av arbeidstiden, produktivitetsforholdene og stigningen i lønningene. Lønnsutviklingen i tiden fram til våren 1970 vil stort sett være bestemt ved årets inntektsoppgjør. På grunnlag av de tillegg som ble avtalt, er stigningen i timefortjenesten i industrien både

i 1968 og 1969 anslått til å bli omlag som i gjennomsnitt for årene 1965-67. Samtidig vil bedriftenes utgifter til trygdepremier vise mindre oppgang enn i 1967.

Ved forrige reduksjon i arbeidstid fikk vi en sterkere produktivitetsvekst enn vi ellers kunne regnet med. Det gjelder også denne gang å kunne kompensere kortere arbeidstid med større produktivitet. Men det skal en relativt sterk produksjonsvekst pr. arbeidstime til, dersom lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien skal vise en svakere oppgang i 1968 og 1969, enn i 1967, da vi konkurransemessig mistet terreng. Vi har ennå ikke statistikk som kan belyse dette sikkert. Tallene for utviklingen i produktivitet og direkte lønnskostnader, - d.v.s. lønnskostnader utenom arbeidsgivernes trygdepremier for 1ste halvår 1968, er i denne sammenheng oppmuntrende. Dette var imidlertid før arbeidstidsforkortel-

sen ble gjennomført. Disse tall viser en oppgang i de direkte lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien fra 1ste halvår 1967 til 1ste halvår 1968 på vel 1 %, mot omlag 5 % fra 1966 til 1967. Med andre ord, en merkbar bedring. Men samtidig har kostnadene beregnet på samme måte vist et fall på omkring 2 % i de land vi særlig konkurrerer med. Det som har bidratt til denne nedgangen er bl.a. devalueringen i Storbritannia og en uvanlig sterk produktivitetsvekst i land som Vest-Tyskland og Nederland hvor de har hatt ledig kapasitet som kunne tas i bruk.

Tallene viser således at det fortsatt finner sted en relativ svekkelse av vår konkurranseevne overfor utlandet, en utvikling som ikke kan fortsette på lengre sikt uten at det vil medføre merkbare skadevirkninger for vår økonomi. Rett nok har vi hittil i 1968 hatt en sterk vekst i vår eksport, men denne eksportøkningen faller hovedsakelig på vår

tradisjonelle eksportindustri, og har også skjedd ved delvis reduksjon av lagre. Eksportstigningen for mer bearbeidede varer har ikke vært særlig stor. En stigende del av vårt forbruk blir rettet mot importerte varer, en utvikling som kan ha sammenheng med den sarnorske kostnadsstigningen. Dette er et alvorlig tegn fordi vi i disse bransjer antakelig har en rekke bedrifter som ligger nær lønnsomhetsgrensen og hvor det skal lite til for å bringe dem til opphør. Ved hver slik arbeidsplass som går tapt i distrikter med underbeskjeftigelse, skal det stor kapitalinnsats til for å skaffe erstatning. Det gror ikke automatisk opp nye og mer effektive og lønnsomme bedrifter hver gang et foretakende går overende.

For kostnadsutviklingen er det selvsagt ikke bare selve inntektspolitikken som er avgjørende. Endringer i lønns-

system med større vekt på gruppeansvar for produksjonen kan føre til bedre utnyttelse av ressurser og muligheter. De forsøk som drives, f.eks. innen Hydro på dette område er interessante. Det stilles store krav til alle som er med i produksjonslivet i dag, til bedriftsledelse og alle medarbeidere. Hele bedriften må bli et arbeidsteam hvor de enkelte leddene forstår og respekterer hverandres betydning for helheten. Det arbeid som partene i arbeidslivet har satt i gang for å legge forholdene til rette for større medinnflytelse fra de ansattes side, vil sikkert være med å skaffe gode samarbeidsforhold og et godt arbeidsmiljø. Hovedorganisasjonene har for lengst opphørt å være rene tarifforganer, de har i dag en meget betydningsfull funksjon i arbeidet med å modernisere og effektivisere vårt bedriftsliv og med å skape trygghet og trivsel.

Som jeg sa, gis det ikke noe entydig mål for konkurranseevnen, den bestemmes av en rekke faktorer, hvorav utviklingen i lønnskostnadene pr. produsert enhet bare er den ene. De øvrige er vanskeligere å kartlegge og angi tall for, men de er ikke mindre viktige av den grunn, f.eks. hvor effektivt man organiserer produksjon og markedsføring. Forskning og utdanning er viktige faktorer, og det kan neppe være tvil om at konkurranseevnen også har sammenheng med selve strukturen i vårt næringsliv. Jeg vil også nevne kredittvesenets rolle i denne forbindelse. Det gjelder at personer og virksomheter med idéer og initiativ til å finne nye veier og løsninger får sjansen til å prøve disse. Det stilles her nye krav til vurderingsevne og framsyn hos dem som formidler kreditt, enten det skjer i privat eller offentlig regi.

Det må et samspill til mellom alle disse forskjellige krefter om vi skal få en tilfredsstillende utvikling i vår produksjonsevne. I dette samspill har også myndighetene sin plass og sin rolle, og de krav som stilles til dem bør ikke være noe mindre enn de som stilles til de øvrige ledd.

Industrien utgjør i dag ca. fjerdeparten av Norges samlede sysselsetting og produksjon. Den er vår største og viktigste næring, men de fleste prognoser tyder på at dens andel ikke vil øke. Meget av virksomheten i andre næringer er direkte knyttet til industriens virksomhet. Men vi må ikke glemme at produksjon og næringsliv er noe meget mer enn industri. Selv om industrien periodevis vil oppleve en avslapning i konjunktorene, er det mulig å oppnå ganske sterk økonomisk vekst likevel ved å øke og bedre vår innsats i andre næringer. Men ofte har konjunktursvingninger en tendens til å følges over hele spektret.

Det er en alminnelig oppfatning at selve naturgrunlaget har avtagende betydning for næringslivet i Norge. Vi må innstille oss på at høstningsbrukets tid ebber ut, men det må ikke svekke våre anstrengelser for å få mer ut av de naturressurser vi har. Mulighetene er neppe på langt nær uttømt, enten det nå gjelder skogen, våre fiskeforekomster eller landbruket. Disse næringene ruver kanskje ikke så mye - beregnet etter førstehåndsverdien -, men de er ofte undervurdert i betydning som basisleverandører for avledet virksomhet. Elektrisk kraft har dannet grunnlag for en sterk ekspansjon innen kraftkrevende industri. Utbyggingsnivået er fortsatt høyt, men her kan vi vel ikke regne med noen ytterligere øking av ekspansjonstakten. Det er likevel ingen grunn til å tro at vi ikke kan bringe fram nye muligheter for norsk virksomhet som ikke er kjent i dag. De fleste trodde

vel f.eks. at lange tiders jakt på forekomster av mineraler i fjellene våre hadde gjort at alt var kartlagt og det meste utnyttet. Så ser vi likevel at det dukker opp ny gruvedrift i betydelig omfang på Dovre og at det startes en bedrift ved Bidjovagge på Finnmarksvidda. Samtidig arbeider våre geologer videre og det er neppe tvil om at de vil fremlegge bevis for at alt som er verd å trekke fram i dagens lys ennå ikke er oppdaget.

For bare noen år siden, da man var begynt å finne naturgass utenfor Nederland, ble det antatt at strukturene i vår del av den europeiske kontinentalsokkel var slik at vi ikke kunne vente å finne gass eller olje. Vi vet foreløpig ikke hva vår del av kontinentalsokkelen måtte være god for som energi- og råstoffkilde, men vi er ikke uten håp om at det her ligger betydelige muligheter for oss i framtiden. Det satses i dag betydelige verdier på en undersøkelse av

havbunnen også utenfor Norge. De funn som er gjort er interessante, men det må ytterligere undersøkelser til for å fastslå drivbarheten. Og enda har virksomheten konsentrert seg om feltene sør for 62. breddegrad.,

Ved å utnytte de ressursene vi har bedre enn vi gjør, og ved en større forsknings- og utviklingsinnsats, er det ingen grunn til pessimisme når det gjelder mulighetene for norsk næringsliv i framtiden. Forskningen har her en særlig betydning, for våre største muligheter i framtiden ligger i at vi kan gjøre oss gjeldende på de nye og sterkt krevende produksjonsområder. Mange er engstelige for at vår bedriftsstruktur er en minusfaktor. Jeg skal ikke benekte at denne kan skape vanskeligheter, men vil peke på at vår industri med det store antall mindre og mellomstore bedrifter har vist

en betydelig tilpasningsevne og livskraft i et hardt konkurranseklima. Stadig flere begynner også å forstå at det i en slik bedriftsstruktur ligger verdier og muligheter som man skal ta godt vare på. Alle er på det rene med at det er menneskene og dyktigheten det vil komme an på, og i en industri med mange mindre bedrifter finnes det nødvendigvis også et stort antall bedriftsledere, ofte folk som har startet noe nytt alene. Det er mennesker som er vant til å stå på egne ben og til å løse problemer. Vi må, under alle omstendigheter, leve med et sterkt desentralisert næringsliv. Vi har ikke muligheter for å føre en politikk med sikte på å få etablert bedrifter som gjør at de kan telle med hva størrelse angår i europeisk sammenheng. Mange av de svakheter som er forbundet med å være en liten bedrift kan i vesentlig grad oppveies ved samarbeid med andre bedrifter. Bedriftsledere man taler med, peker gjerne på hvilke muligheter som foreligger i dette -, men hvor vanskelig det er å ta

initiativ i denne retning. Det gjelder at de verdier som ligger i et samarbeid mellom selvstendige bedrifter utnyttes, og at man ikke blir grepet av en fusjonsspsykose og mister troen på de små bedrifters muligheter.

Sverige har opplevet en ren farsott i bedriftslivet i de senere år. En rekke mindre bedrifter er dømt fra livet. Det satses veldige summer på å omskolere og omplassere arbeidskraft som er blitt ledigstilt ved at slike bedrifter er gått overende. Mange frykter at liknende problemer kan melde seg i vårt land. Det kan vi selvsagt ikke utelukke, men det er forhastet å tro at omstillings- og strukturproblemene vil bli de samme, eller få det samme omfang hos oss som i Sverige. Svensk næringsliv er både hva struktur og hva produksjonssammensetning angår, forskjellig fra vårt. I allfall må utfordringen i struktur-

politikken hos oss være å finne utveier til å forhindre at så mange bedrifter blir slått ned i omstillingsprosessen, særlig da i de næringssvake distrikter. Det kan selvsagt ikke bli tale om å søke å holde livet oppe på kunstig vis i virksomheter som ikke kan gjøres effektive og lønnsomme. Man kunne man gjennom et bedre samarbeid, gjennom etablering av bedre veiledningstjeneste, større tilskudd til forskning og utvikling, markedsbearbeidelse m.v. hjelpe våre små og mellomstore bedrifter til å finne ny produksjon og nye metoder og markedsmuligheter, ville det spare samfunnet for store beløp sammenlignet med en situasjon hvor man ved statlige midler må søke å skape nye arbeidsplasser i stedet for dem som blir nedlagt.

Det er tankeganger av denne art som ligger til grunn for den strukturmeldingen som ble lagt fram for Stortinget i mars i år. Den firedobling av bevilgningene til Omstillings-

fondet som ble bebudet i meldingen, er innarbeidet i det forslag til statsbudsjett for 1969 som Stortinget har fått seg forelagt. Det er på neste års budsjett likeledes foreslått økte bevilgninger til veiledningstjeneste. Og det arbeides med forslag om at det såkalte utviklingsfondet kan gå inn allerede på forprosjektstadiet.

Det strukturfond som er annonsert tar sikte på å skaffe et tillegg til det kredittvolum som i dag står til disposisjon for finansiering i norsk industri. De låneformål et slikt institutt særlig vil ta sikte på å tilgodese er nyinvesteringer med sikte på ekspansjon, rasjonalisering, produksjonsomlegging - kreditt som er vanskelig å få i dag på grunn av at lånetakstene stiller seg hindrende i veien. Viktige låneformål er investeringer i salgsapparat, varemerker og nye

markeder. Endelig er instituttet forutsatt å bistå ved finansiering som oppstår i forbindelse med sammenslutning av bedrifter, etablering av datterselskaper i utlandet o.l.

Regjeringen forutsetter at det nye låneinstituttet allerede fra starten av får et omfang som gjør at det får en reell mulighet til å kunne løse de oppgaver det er tiltenkt. Det har vært nevnt en startkapital på 50-60 millioner kroner, hvorav arbeidsløshetens fond vil bidra med endel. Slik som nevnt i St.meld.nr. 39 for 1967-68, bør man ta sikte på forholdsvis raskt å bringe aksjekapitalen opp i 100 millioner kroner. Videre er man innstilt på at strukturfondet må tilføres midler fra kredittmarkedet etter hvert som behovene melder seg. Regjeringen har i meldingen imidlertid gitt uttrykk for at den er innstilt på å gi instituttet anledning til utlån av en betydelig størrelsesorden etter hvert som man får erfaring for hvilke oppgaver det er naturlig å løse

på denne måten, - med andre ord sikre at tilgang på risikovillig kapital ikke skal være minimumsfaktoren i utnyttelsen av de talenter vi rår over.

Så noen ord om den aktuelle situasjon vi står oppe i når det gjelder sysselsetting og investeringsaktivitet i næringslivet.

Sammenliknet med andre land har Norge i de senere år pekt seg ut ved sterk knapphet på arbeidskraft og lav ledighet. Det stramme arbeidsmarked har uten tvil vært en medvirkende årsak til den sterke lønnsglidningen, som dels har ført til uønskede forskyvninger i lønnsstrukturen og dels bidratt til å presse det norske kostnadsnivået oppover. Siden vårmånedene har det vært under utvikling en avslapning på arbeidsmarkedet. Dette er kommet til uttrykk både i tallene for sysselsetting,

arbeidsledighet og antall ledige plasser. Også omfanget av driftsinnskrenkninger har vist øking. Hittil i år er 200 bedrifter og ca. 7.000 personer berørt av innskrenkninger i driften, mot 76 bedrifter og ca. 2.800 personer i samme tidsrom i 1967. Det som her er skjedd har selvfølgelig berørt mange, og er av den grunn ytterst beklagelig, særlig når det skjer i distrikter hvor alternative sysselsettingsmuligheter små eller ikke til stede i det hele. Totalt sett og sett i internasjonal sammenheng må imidlertid arbeidsmarkedet hos oss fortsatt kunne betraktes som stramt.

Veksten i antall sysselsatte har gradvis falt av gjennom det siste halvåret. I september ble sysselsettingsveksten - fra samme tid året før - igjen noe større, 7.400 mot 4.500 i august. Kanskje har økt etterspørsel etter arbeidskraft i forbindelse med arbeidstidsforkortelsen her spilt inn, menⁱ det ligger jo ikke noen reell bedring sett

fra nasjonaløkonomisk synspunkt. Tallet på arbeidsledige var i oktober 14.000 som er 4.750 flere enn på samme tid i fjor. I årene 1960 - 1967 var oktobertallet på 10.000 i gjennomsnitt. Selv om tallet på ledige er høyere enn i de siste år, er de ennå ikke nådd opp på det nivå som man hadde i 1950-60 årene.

Man må være forberedt på at situasjonen på arbeidsmarkedet kan vise fortsatt avslapning utover vinteren, med videre nedgang i sysselsettingen og noe større ledighet enn vanlig i de senere år. Arbeidsdirektoratet har antydnet en toppledighet kommende vinter på over 30.000, det er da forutsatt bedre arbeidsvilkår for fiskeriene og større avvirkning i skogen enn siste vinter. Selv om dette ikke er noe ekstraordinært høyt tall, er Regjeringen kommet til at

det bør treffes sterkere tiltak for å bremse ledigheten. Det er derfor lagt fram for Stortinget forslag om en tilleggsbevilgning for 1968 på 20 millioner kroner til sysselsettingsarbeider. De tiltak som settes i verk for å stimulere investeringene vil også få betydning for sysselsettingen.

Vi har hatt en nedgang i investeringene i industrien i år, og det forventes en fortsatt nedgang neste år. Det ser i øyeblikket ut til at nedgangen blir noe større enn forutsatt både i 1968 og 1969. En spesiell årsak hos oss er nok at fullføringen av en del større industriprosjekter er fullført, uten at nye store prosjekter er kommet til. Men særlig for 1969 synes nedgangen å bli noenlunde jevnt fordelt på de fleste industribransjer. Det gir en pekepinn om at industrien trenger stimulanser for å komme i gang med en rimelig investeringsøking igjen. For å medvirke til dette har Regjeringen

utvidet emisjonskvoten for lån til industrien og vil frigjøre skattefrie fondsavsetninger for inntektsåret 1965. Det vil også bli gjennomført en framskynding av lånetilsagn fra Industribanken og Kommunalbanken.

I denne sammenheng kan nevnes at det nå ligger et forslag til kraftkontrakt for et aluminiumsverk på Lista. Blir denne godtatt av Stortinget, er det nå på det rene at verket vil bli reist. Dette vil være meget gledelig etter den usikkerhet som ble skapt gjennom de britiske aluminiumsplaner.

Når vi drøfter investeringsnedgangen, årsaken til den og botemidlene, må vi ikke glemme at den finner sted etter noen år med usedvanlig sterk øking. Fra 1965 til 1967 økte industriinvesteringene med hele 28 %, bl.a. som følge av gjennomføringen av en del større prosjekter. Investerings-

etterspørselen har i en årrekke skapt vedholdende press i vår økonomi og har vært en medvirkende årsak til lønns- og prispress og til et stort underskudd i utenriksbalansen. Når presset nå har avtatt, betyr det også at balansen i vår indre og ytre økonomi er bedret og at utsiktene til å kunne begrense pris- og kostnadsøkingen blir større enn før. Det gjelder å bevare denne bedringen i press-situasjonen, men samtidig hindre at den fører til stagnerende produksjon eller arbeidsløshet. Skulle vi få en utilfredsstillende utvikling i investeringene, vil Regjeringen være innstilt på å bruke de virkemidler som er til rådighet for å stimulere aktiviteten.

Jeg har hittil talt nokså mye om næringslivets konkurranseevne, - la meg nå til slutt forsøke også å sette det hele inn i en litt større sammenheng.

Enkelte hevder at vi når den optimale produksjon ved å la markedsmekanismen fungere mest mulig uhindret. Selv om dette har en viss gyldighet, så tror jeg de færreste er villige til å ta konsekvensene av en slik samfunnsoppfatning i dagens samfunn. Hovedårsaken er at flere og flere blir klar over at produksjonen skal tjene menneskene og ikke omvendt. Og denne erkjennelsen kompliserer bildet og jo mer desto mer avansert vårt samfunn blir.

Det ser ut til at vi har en innebygget mekanisme i all økonomisk virksomhet, en mekanisme som animerer til konsentrasjon. Denne lov virker som magneter over hele verden på samme måten. Konsentrasjonene kan øke eller vokse til et

visst stadium uten synlige komplikasjoner, men når prosessen går videre, opplever vi følgene fra to sider - for det første vantrivsel på grunn av at terskelen for minimumstetthet for å drive et lokalsamfunn blir underskredet og for det andre vantrivsel på grunn av de minusfaktorer på trivselssiden storbyensamfunnet fører med seg.

Her må vi stikke fingeren i jorden. Vi har et vidstrakt land i forhold til folkemengden. Det er tungdrevet, men møysommelig kultivert fra Arilds tid. Avstand skapte våre sinn, skrev Sigurd Hoel en gang, og han føyde til at dette landet vil vi fortsatt odle med de ulike kår det må by sine beboere. Men skal det beboes, og det vil vi, så skal kårene jevnes ut. Altså et uttrykk for solidaritetstanken på riksplanet, for å si det på en annen måte. La meg her skyte inn, for ikke å bli demagogisk misforstått - som det av og til hender - "at det er da utopisk å holde bosetningsmønstrer

uendret fra naturalhusholdningens tid". Det er det da heller ikke noen som mener. Men la oss si det på den måten at de deler av vårt land som vi ikke åpent tør si skal avfolkes, har vi plikt til å ta med oss i velstandsutviklingen. Det er den første begrunnelsen for en aktiv lokaliseringpolitikk.

Videre har vi oppdaget at konsentrasjonen medfører en rekke konsekvenser som vi bare så vidt har begynt å erkjenne. Det er nok å nevne stikkord som forurensning av vann, luft og rovdrift på verdifulle grunnarealer. La meg også nevne kommunikasjonsproblemene som tårner seg opp i sin uløsthet. Jeg vil gjerne også ta med trivselmomentet, ikke minst for de mennesker som pendler lang vei til og fra arbeidsplassen sin i storbyen. Dette stopper ikke opp i en storby i vekst. Her driver vi rovdrift på menneskelig velvære.

Og selv om en rekke sentrale funksjoner tilføres storbyens skattekraft fra hele landet, så er det bare et tids-spørsmål når følgene av konsentrasjonen blir så store at de må utlignes på hele fellesskapet. Og det forteller oss at selv ut fra økonomiske kriterier er de store konsentrasjonene ikke avgjort de mest hensiktsmessige.

Så reiser spørsmålet seg, hvorledes skal prosessen styres?

Noen hevder at når det gjelder næringslivet, må avgjørel-sene tas av dem som steller med næringslivet, bare de kan bedømme den optimale plassering av en bedrift. Jeg tror det er et for enkelt resonnement, bl.a. fordi at vi i dag ikke har f.eks. et beskatningssystem som reflekterer den merbelast-ning som konsentrasjonene påfører fellesskapet, og heller ikke er det i pakt med tiden at arbeidstakerne skal værsgod å orientere seg etter kortsiktige produksjonstekniske ønsker

til enhver tid. Det bryter med bekjennelsen til prinsippet om at det enkelte menneske skal ha en reell mulighet til fritt å velge sin arbeidsplass.

Jeg tror at innenfor næringslivet skal vi gå langt med å animere til fri utfoldelse for talenter og idéer fra nærin-gens folk. Men, når det gjelder lokaliseringsekvensene som følger av plasseringen av våre bedrifter, må vi finne fram til en syntese i avgjørelsesprosessen som sikrer en helhets-vurdering. La meg her skyte inn at jeg ikke tror løsningen ligger i byråkratisk dirigering. Den kan ofte bli like tilfeldig og udemokratisk som en snever kortsiktig bedrifts-vurdering.

Hvordan dette kan og bør gjøres skal jeg ikke ta stand-punkt til her. Regjeringen har satt i arbeid to utvalg i

denne forbindelse, ett som skal kartlegge ressursene våre og konsekvensene av hvordan vi disponerer dem og eventuelt komme med forslag om den nødvendige omorganisering av det administrative apparat for å sikre en mer effektiv langtids-disponering, og et annet utvalg som skal vurdere hvilke virkemidler som er tjenlige for å drive en aktiv lokaliserings-politikk.

I den debatt som bør komme om disse problemer bør vi ha flest mulig engasjert - og ikke minst medlemmene i denne forening vil komme til å spille en viktig rolle i utformingen av morgendagens samfunn.